

The background of the cover is a high-angle, black and white photograph of a stone mosaic floor. The mosaic consists of numerous rectangular tiles of varying sizes, arranged in a grid-like pattern. The tiles are separated by dark, recessed lines, creating a textured, geometric surface. The lighting is soft, highlighting the texture and depth of the stone.

DESATERO PŘIKÁZÁNÍ

Jiří Beneš

Vladimíru Vyhnálkovi

OBSAH

Úvod	6
První přikázání	21
Druhé přikázání	30
Třetí přikázání	45
Čtvrté přikázání <i>ve Druhé knize Mojžíšově</i>	49
Čtvrté přikázání <i>v Páté knize Mojžíšově</i>	61
Páté přikázání	72
Šesté přikázání	79
Sedmé přikázání	82
Osmé přikázání	84
Deváté přikázání	86
Desáté přikázání	89
Závěr	91
Literatura	97

ÚVOD

Většina z nás si stále ještě udržuje Desatero Božích přikázání v povědomí a jsme víceméně schopní jednotlivá přikázání alespoň na přeskáčku vyjmenovat. Většinou je však známe jen ve zjednodušené verzi z římskokatolického katechismu. Jak ale znějí skutečně? A co znamenají? Kde je v Bibli najdeme? A jak vypadají v původním textu, ze kterého se Bible do češtiny překládala, tedy v hebrejštině?

Desatero mají věřící lidé všech společenství ve velké vážnosti. Křesťané se jej učí předtím, než jsou pokřtěni. Židé jeho text s oblibou umísťují na průčelí svých synagog, aby dali najevo, že se zde schází společenství, které se Desaterem řídí. Ale i v nenáboženské společnosti je Desatero oceňováno pro své mravní důrazy, protože s ním máme mnohasetletou zkušenost. Ale proč se Desatero jmenuje právě Desatero? Co znamená slovo přikázání? Proč jich je zrovna deset, a ne třeba tři, sedm, dvanáct nebo sto? A jsou v Bibli i jiná desatera?

Text

Desatero je zaznamenáno v Bibli, konkrétně ve Starém zákoně (dnes se říká v Tanachu). Najdeme jej v části zvané Pentateuch, což je Pět knih Mojžíšových. Pro seznámení se s textem Desatera přikázání použijeme znění uvedené ve Druhé knize Mojžíšově, a to v překladu, který se jmenuje Český studijní překlad Bible (ČSP). Ten je pro práci s Desaterem vhodnější. Třebaže se drží překladatelské tradice, která se mnohde s původním zněním (s hebrejským textem) rozchází (jak si ukážeme při výkladu), alespoň na rozdíl od ekumenického překladu (ČEP) znění hebrejského textu ideologicky neupravuje.

I.

Já Hospodin jsem tvůj Bůh, který jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví.

II.

Nebudeš mít jiné bohy vedle mne. Neuděláš si tesanou modlu ani jakékoliv zpodobení toho, co je nahoře na zemi nebo dole na zemi či ve vodě pod zemí. Nebudeš se jim klanět a nebudeš jim otročit, neboť já Hospodin, tvůj Bůh, jsem Bůh

žárlivý, který s trestem navštěvuje vinu otců na synech i na třetí a na čtvrté generaci těch, kdo mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům těch, kdo mne milují a zachovávají mé příkazy.

III.

Nebudeš brát jméno Hospodina, svého Boha, nadarmo, protože Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo bere jeho jméno nadarmo.

IV.

Pamatuj na sobotní den, abys ho posvětil. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci, ale sedmý den je sobota patřící Hospodinu, tvému Bohu. Nebudeš dělat žádnou práci ty ani tvůj syn, ani tvá dcera, tvůj otrok ani tvá otrokyně, tvé zvíře ani tvůj příchozí, který je ve tvých branách, protože šest dní Hospodin dělal nebesa a zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmý den odpočinul. Proto Hospodin požehnal sobotní den a posvětil ho.

V.

Cti svého otce a svou matku, aby se prodloužily tvé dny na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.

VI.

Nebudeš vraždit.

VII.

Nebudeš cizoložit.

VIII.

Nebudeš krást.

IX.

Nebudeš vydávat proti svému bližnímu falešné svědectví.

X.

Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.

2. Mojžíšova 20,2–17

Přikázání

Desaterem nazýváme Desatero přikázání. Výraz přikázání ovšem nezní příliš přitažlivě. Navozuje nám to představu nařizování, rozkazování a zakazování. Název Desatero přikázání vychází z textu v Páté knize Mojžíšově, kde Mojžíš při citování Desatera třikrát upozorňuje: *Jak ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh*. I sám Bůh nazval text na deskách výrazem *přikázání* (2 Moj 24,12). Podstatné jméno přikázání nebo sloveso přikazovat neznamená, že je někdo k něčemu nucen, že je omezován. Přikazovat znamená spíše naléhavě mluvit, říkat důležité věci, mluvit důrazně. Při takovém mluvení se samozřejmě mohou objevit rozkazy, ale Tanach (Starý zákon) s nimi v podstatě šetří. V samotném Desateru přikázání je pouze jeden výslovný rozkaz, u pátého přikázání.

Deset slov

V hebrejském textu Pentateuchu se Desatero přikázání označuje jako *Deset slov* (2 Moj 34,28; 5 Moj 4,13; 10,4). A to i přesto, že v Desateru přikázání je slov mnohem více a některá přikázání (druhé až páté) dokonce mají každé více než deset slov. Vysvětlení je dvojí: (a) kdysi nebyl psaný text rozdělen na jednotlivá slova pomocí mezer mezi

slovy. Tak bylo každé přikázání jen jedním slovem; (b) jde o první slova jednotlivých přikázání, protože při zápisu hebrejského textu se ctí pravidlo, že nejdůležitější sdělení se klade vždy na počátek sdělení. V doslovném překladu z hebrejského textu jsou to tato slova: I. Já. II. Není. III. Neneš. IV. Střežit. V. Cti. VI. Nezabýš. VII. Nesmilníš. VIII. Nekradeš. IX. Neodpovídáš. X. Nedychtíš.

Desky

Desatero přikázání je formou Hospodinova zjevení (teofanie; 5 Moj 5,22–24), které se uskutečnilo zvukem (slovem). V Pentateuchu je proto uvedeno jako přímá řeč Boha, která ovšem ve třetím přikázání přechází do řeči Mojžíšovy. Desatero tedy začíná jako Hospodinův výrok. Ten však není omezen jen na zvukovou podobu. Hospodin nařizuje Mojžíšovi, aby Desatero sepsal neboli fixoval do podoby textu (2 Moj 34,27). Mojžíš později uvede, že *Deset slov sepsal sám Bůh (5 Moj 4,13) na dvě kamenné desky svědectví popsané z obou stran ... ty desky byly Boží dílo, to písmo bylo Boží písmo, vyryté na deskách (2 Moj 32,15–16; ČSP; dále 2 Moj 31,18; 5 Moj 5,22; 9,10), a upozorní, že je Bůh sepsal dokonce dvakrát (napíšeš na ty desky slova, která byla na prvních deskách, jež jsi roztřískal – 2 Moj 34,1; 5 Moj 10,2; ČSP).*

To umocňuje význam Desatera přikázání: je zapísáno přímo Bohem na materiál, který je mimořádně trvanlivý a odolný, což z Desatera přikázání činí mezi ostatními texty Tanachu (Starého zákona) sdělení zcela výjimečné. Naznačuje nám to, že máme Desatero přikázání vnímat jako sdělení trvalé platnosti, jako cosi nevymazatelného, a tedy nezrušitelného. Na tuto trvalou platnost Desatera upozorňuje také Ježíš, když odpovídá bohatému mládenci na otázku: *Mistře, co dobrého mám dělat, abych získal věčný život?* (Mt 19,16–19).

Další desatera

Desatero přikázání je v Pentateuchu zdvojené. Najdeme jej ve Druhé a v Páté knize Mojžíšově a obě verze se od sebe mírně liší. Jednotlivá přikázání jsou ovšem i v Knize smlouvy a v 3 Moj 19.

Jenže ve Druhé knize Mojžíšově máme Desatero přikázání dvě. Obě jsou obsahově rozdílná, ale obě jsou napsána na dvě kamenné desky. Tomu druhému Desateru přikázání, zaznamenanému v 2 Moj 34,10–26, se říká Kultický dekalog a ze znění 2 Moj 34,27–28 vyplývá, že by právě tato verze mohla být napsána Bohem na druhé desky, když se Mojžíš po rozbití prvních desek k Bohu vrátil. My se tímto textem ovšem zabývat nebu-

deme, tak jako se nebudeme zabývat desaterem Hospodinových výroků ve Stvořitelském hymnu (1 Moj 1) ani verzí Desatera přikázání, kterou obsahuje tzv. papyrus Nash nebo Samaritánský Pentateuch.

Boží slovo

Hospodin nazývá Desatero přikázání hebrejským výrazem *tóra* (2 Moj 24,12). Tento výraz, který se nepřesně překládá jako *zákon*, znamená *směrovka, ukazatel*. V Pentateuchu označuje přímou řeč Boží neboli Hospodinův výrok. Před zněním Desatera přikázání je totiž uvozovací větou uvedeno, že bude mluvit Hospodin (2 Moj 20,1). K Desateru je tedy třeba přistupovat jako k Božím slovu (5 Moj 5,22).

Možná si řeknete, že se přece celé Bibli říká Boží slovo, tak proč to ještě komplikovat upozorňováním na to, že Desatero přikázání říká Bůh. Není to tak jednoduché. Boží slovo je velmi mocné. Bible se Božím slovem může stát, když k připravenému a pozornému člověku skrze její text zazní Hospodinovo slovo. To pak pozná třeba z toho, že se jej sdělení dotklo, že jej zabořilo nebo povzbudilo. Že se mu náhle rozsvítilo. Ale jindy ji může číst a nic se ho nedotkne. Bibli sepsa-

li lidé a ti vyprávějí příběhy, pronášejí modlitby, vyslovují přísloví, ale také zaznamenávají to, co řekl Bůh. Vždycky rozlišují mezi tím, co je třeba vnímat jako Boží řeč, a co Boží řeč není. Předtím, než Boží řeč ocitují, uvozovací větou upozorní na to, že bude mluvit Bůh, aby si na to čtenáři či posluchači dali zvláštní pozor. Proroci svou řeč zase „prošpikují“ formulí *výrok Hospodinův* všude tam, kde je třeba oddělit to, co říká prorok, od toho, co říká Bůh. A tak je vlastně Bible dvourychlostní: je v ní to, co říká Bůh (první rychlost), a to, co (třeba o Bohu) říká člověk (druhá rychlost). A tomu, co říká Bůh, je třeba věnovat zvýšenou pozornost.

Ptáte-li se, zda to platí pro celou Bibli, nebo jen pro Tanach (Starý zákon), pak odpovědí je, že samozřejmě pro celou Bibli. V Novém zákoně jsou Hospodinovými výroky slova, která pronášel Ježíš. Je to proto, že v Ježíši Kristu vstoupil do dění Bůh, a lidé, kteří jej slyšeli, to dobře věděli. Apoštolové nejsou na stejné úrovni jako Ježíš, a proto jejich slova jsou slovy lidí.

Rozvrh – dělení

Dříve než se pustíme do obsahu jednotlivých příkázání, musíme si ujasnit ještě dvě skutečnosti. Za prvé: Nemá smysl dělit celek deseti příkázání

jinak než na deset přikázání. Možná jste slyšeli, že někteří lidé o Desateru přikázání říkají, že má část, která se prý týká Pána Boha (první čtyři přikázání), a část, která se prý týká jen člověka. V římské církvi jsou to tři plus sedm přikázání. To je nesmysl. Všechna přikázání se týkají člověka a zároveň Pána Boha. Na synagogách bývá Desatero rozděleno na pět a pět přikázání, a to nejen z důvodu rovnoměrného rozložení na dvě desky (tak dělí Desatero přikázání Filon Alexandrijský, Josefus Flavius i sv. Ireneus). Prvních pět přikázání obsahuje výpověď o Hospodinově aktivitě, druhých pět nikoli.

Tou druhou skutečností je vlastní rozvržení jednotlivých přikázání. V židovské tradici existují tři způsoby rozčlenění Desatera a dva z nich přejali křesťané. Ten první způsob je živý v tradici protestantské a ortodoxní (pravoslavné). Podle ní je věta – *Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, který jsem tě vyvedl ze země egyptské, z domu služby* – vnímána jako prolog, který k Desateru nepatří. Pro tyto věřící začíná Desatero přikázání až větou: *Nebudeš mít jiného Boha mimo mne*. Druhé přikázání začíná slovy: *Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho...* Třetí přikázání zní: *Nezneužiješ*. Čtvrté: *Pamatuj na den...* Páté: *Cti svého otce...* Šesté: *Nezabiješ*. Sedmé: *Nesesmilníš*.

Osmé: *Nepokradeš*. Deváté: *Nevydáš proti svému bližnímu...* Desáté: *Nebudeš dychtit...*

Druhý způsob dělení Desatera přikázání je živý v tradici římské církve. Tam je také prolog, ale první a druhé přikázání (*Nebudeš mít... Nezobrazíš si...*) je zcela logicky spojeno do jednoho, protože ve skutečnosti to jedno jediné přikázání také je. Pak se číslování posouvá, ale pořadí přikázání zůstává zachované: druhým přikázáním je *nezneužiješ* (což je třetí přikázání), třetím je den odpočinku (což je čtvrtým přikázáním). Aby se docílilo počtu deseti, rozděluje se poslední přikázání na dvě (tak je tomu v Páté knize Mojžíšově). Deváté přikázání zní: *Nebudeš dychtit po domě svého bližního*. A desáté přikázání začíná: *Nebudeš dychtit po ženě svého bližního, ani po...* V kritickém vydání hebrejského textu je ve Druhé knize Mojžíšově Desatero rozděleno na devět a v Páté knize Mojžíšově na deset částí systémem značek (s-túma, p-túcha).

Třetí způsob dělení Desatera přikázání je živý ve společenství židovském. Zohledňuje stavbu Desatera přikázání, jakou má v původním znění Tanachu, tedy v hebrejském textu. A proto se jej budeme při našem rozboru také držet. Židovské pojetí Desatera přikázání, které budeme sledovat v původním hebrejském (a často i nevokalizova-

ném, tj. pouze souhláskovém) znění, totiž zachycuje klíč k autentickému významu textu, který je přes překlady do jiných jazyků nedostupný. Je to pojetí, které textu nic nepodsouvá, nic nedoplňuje, nic nekamufluje a nic nepřehlíží.

Prvním přikázáním je věta, kterou křesťanská dělení Desatera považují za prolog: *Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, který jsem tě vyvedl ze země egyptské, z domu služby*. Druhým přikázáním je odstavec, který začíná *Nebudeš mít...* a pokračuje větou *Nezobrazíš si...*, aby skončil slovy: *má přikázání zachovávají*. Je to jedno jediné přikázání, tak jak to traduje římská církev, až na to, že je druhé, nikoli první. Od třetího do desátého přikázání je toto členění zase stejné jako protestantské.

Kontext

Desatero přikázání pronesl Bůh v přítomnosti Mojžíše na hoře Sinaj, kam Mojžíše zavolal, aby uzavřel s Božím lidem (s Izraelem) smlouvu. Po vyslovení Desatera přikázání pokračuje Hospodin řečí, jejíž záznam ve Druhé knize Mojžíšově se nazývá *Knihou smlouvy* (2 Moj 20,22–24,18). V jejím závěru Hospodin stanoví, jak s Desaterem přikázání zacházet, k čemu je určeno: *Dávám ti kamenné desky: tóru (Hospodinův výrok) a přikázání, které*

jsem napsal, abys jim vyučoval (2 Moj 24,12). Desatero přikázání je tedy učební text, slouží pro výuku. Mojžíš k tomu dokonce před citací Desatera přikázání ještě vyzývá (5 Moj 5,1).

Knihy smlouvy je zákoník, který kodifikuje (stanovuje jako normu) zvykové právo. Je velmi blízký zvykovému právu mezopotámskému. O Desateru přikázání se uvažuje jako o součásti Knihy smlouvy, tedy součásti zákoníku. Pak by mělo hlavně povahu právního textu. Ale Desatero nepředstavuje zákon. Do kategorie zákona patří až texty, které Desatero přikázání rozpracovávají, což je právě ona zmiňovaná Knihy smlouvy.

Knihy smlouvy je zarámována do zmínky o Desateru (2 Moj 20,2–17 a 24,12). Rámuje-li Desatero přikázání Knihy smlouvy, znamená to, že pohledem Desatera je třeba Knihy smlouvy číst. Pak ovšem Desatero není součástí Knihy smlouvy, ale je Knize smlouvy nadřazeno, resp. předřazeno, jakoby vytčeno před závorku. Così jako předehra k opeře, která posluchače upozorňuje na hlavní melodické motivy a linie celého díla. Desatero přikázání tak naznačuje, co je v Knize smlouvy nejdůležitějším sdělením, nač bude kladen největší důraz, co je principem zákoníku, co má posluchač sledovat, nač se má soustředit.

A skutečně, Kniha smlouvy z Desatera vychází a jednotlivá přikázání Desatera rozvádí, rozpracovává do konkrétních podrobností, jimiž se bude řídit praktický (všední) život v Izraeli.

Největší prostor je v Desateru přikázání věnován druhému přikázání. Analogicky je tomu tak i v Knize smlouvy a také v Kultickém desateru (2 Moj 34,12–17), kterým se veškeré dění spojené s Knihou smlouvy uzavírá. Kultický dekalog (2 Moj 34,10–26) pak coby zakončení uzavření Hospodinovy smlouvy na Sinaji představuje variaci Desatera přikázání. Jde vlastně o rozpracování tohoto Desatera do další polohy, jiné, než je provedeno v Knize smlouvy: s větším důrazem na způsob uctívání Hospodina, ale na stejném principu, jako má Desatero přikázání. Jednotlivá přikázání Kultického dekalogu pojednávají o těchto tématech: I. *Smlouva*; II. *Likvidace náboženství*; III. *Svátek Pesach*; IV. *Prvorození*; V. *Šabat*; VI. *Tři poutní svátky*; VII. *Oběť a kvas*; VIII. *Pesach*; IX. *Prvotiny*; X. *Zákaz vaření kůzlete v mléce jeho matky*.

V Páté knize Mojžíšově cituje znění Desatera přikázání Mojžíš (5 Moj 5,6–21) na Moábských pláních jako připomínku toho, co bylo proneseno na hoře Choréb. Výslovně uvede, že Hospodin mluvil z *prostředku ohně* a že uzavřel smlouvu právě s ak-

tuálními posluchači, nikoli jen s těmi, kteří vyšli z *Egypta* a byli pod touto horou. Zdůrazňuje tím dvě skutečnosti: (a) Desatero přikázání může být výrazem Hospodinovy smlouvy (srov. 2 Moj 24,12; 5 Moj 9,11) a vykazuje znaky uspořádání do podoby smluvního formuláře, podobně jako celá Pátá kniha Mojžíšova. Znamením této smlouvy je šabat (2 Moj 31,13.16); (b) adresáty, jimž je Desatero přikázání říkáno, je každé pokolení těch, kteří Hospodina uctívají jako svého Boha. Nikoli tedy jen první pokolení, nikoli jen aktuální posluchači.

PRVNÍ PŘIKÁZÁNÍ

*Já, Hospodin, Bůh tvůj,
který způsobuji vycházení tvé
ze země egyptské
(ze země dvojího sevření),
z domu otroků.*

Druhá kniha Mojžíšova 20,2

Pátá kniha Mojžíšova 5,6

V hebrejském textu Tanachu platí ustálený zvyk, že první sdělení je nadřazeno všem ostatním (následujícím) sdělením. První přikázání proto představuje zásadní, orientující informaci pro smysl celého Desatera přikázání. Říkáme, že první přikázání nastavuje optiku pohledu na ostatní přikázání. První přikázání je tak ostatním přikázáním nadřazeno, a my bychom proto mohli Desatero rozdělit na první přikázání a všechna ostatní, neboli 1 + 9. Sdělení prvního přikázání je tak závažné, že je zcela vyloučeno, aby tento text byl považován za pouhý prolog Desatera. Ale to vše vynikne až z následujícího výkladu.

První přikázání má v Desateru unikátní postavení. Tvoří jej věta, která v hebrejském textu obsahuje devět slov. Na prvním místě stojí v této větě zájmeno *Já*. Je to nejdůležitější slovo prvního přikázání a vlastně i celého Desatera. Celé Desatero přikázání bude svým způsobem definovat, co je obsahem zájmena *Já* a co bychom si měli uvědomit, když budeme sami toto zájmeno používat.

Devět slov prvního přikázání určuje devět následujících přikázání. Těchto devět slov se rozpadá na dvě poloviny: je uspořádáno tak, že uprostřed stojí sloveso (přísudek *způsobuji vycházení tvé*). Před ním jsou čtyři a za ním čtyři podstatná jména, takže má strukturu: 4 + 1 + 4. Mluví zde Hospodin a svého posluchače oslovuje dvakrát. Ovšem pouze zájmenem *tvůj, tebe*. Bůh tedy mluví na blíže neidentifikovaného jedince jako zástupce celého izraelského národa – ten totiž byl vyveden z *Egypta*.

Hospodinův výrok. První přikázání uvede, kdo mluví a o čem bude mluvit. Bůh se nejprve představuje, a to trojím způsobem: zájmenem *Já*, dvěma podstatnými jmény *Hospodin, Bůh tvůj* a jedním slovesem *způsobuji vycházení tvé*. Bůh se představuje svými jmény a jejich význam a obsah objasňuje svým činem: vyvedením Izraele z *Egyp-*

ta. Bůh Izraelce zachránil před genocidou v Egyptě tím, že je z Egypta vyvedl. Tato výpověď o Bohu, který se zjevil lidem, aby jim pomohl v nouzi nejvyšší, tvoří základ víry Božího lidu.

Já. První přikázání ale neříká: *Já jsem Hospodin, tvůj Bůh*. To by hebrejšтина vyjádřila slovesem *jsem*, nikoli zájmenem *Já*. V prvním přikázání Bůh dává zájmenu *Já* nový obsah. Tímto zájmenem totiž člověk obvykle mluví o sobě. Bůh zde ale řekne: *Já*, a myslí tím *Hospodin, tvůj Bůh*. *Já*, tj. *Hospodin, tvůj Bůh* (to je v obou verzích Desatera přikázání, tj. v Pentateuchu celkem čtyřikrát). Slova *Hospodin, tvůj Bůh* jsou vůči zájmenu *Já* v pozici větného členu, jemuž říkáme přístavek. Tento přístavek – *Hospodin, tvůj Bůh* – vysvětluje, jaký obsah má zájmeno *Já*. *Já* označuje činitele dění. Hospodin tím ohlašuje, že v tom, co bude dále popisovat, bude činitelem dění on, *Hospodin, tvůj Bůh*, nikoli člověk, o němž bude Bůh v Desateru přikázání mluvit. Ale to ještě uvidíme.

Boží jméno. Jména *Hospodin, tvůj Bůh* tvoří nejčastěji užívané slovní spojení v Desateru přikázání. Ve Druhé knize Mojžíšově je nacházíme pětkrát, v Páté knize Mojžíšově devětkrát (!). Důraz, který je na ně opakováním položen, z nich dělá mimořádně důležité sdělení.

Hospodin, tvůj Bůh jsou jména, jež jsou užívána pro Boha, který se Božímu lidu (Izraeli) projevil určitým konkrétním činem – vyvedením z *Egypta*. Jsou to jména pro Boha, který se Božímu lidu zjevil, se kterým má Izrael zkušenost a kterého bude uctívat.

Jméno *Hospodin* je vlastní jméno a jméno *Bůh* je obecné označení. *Hospodin* je jméno Boha blízkého a *Bůh* je jméno pro Boha vzdáleného (nedostupného). Výraz *Bůh* totiž může označovat jakéhokoli boha obecně. Ale *tvůj Bůh* může označovat již jen Boha, kterého Izrael zná z vlastní zkušenosti – *Hospodina*. Boha, k němuž je vázán smluvním vztahem. *Tvůj Bůh* je Bůh, který chce patřit a patří Božímu lidu a jemuž také Izrael patří. Spojení *Hospodin, tvůj Bůh* je pak vyznání víry: tento vzdálený Bůh soudce, který všechno řídí, je *Hospodin*, který nám změnil život tím, že k nám sestoupil a vytáhl nás ze smrti do života. Jinak řečeno: jenom *Hospodin* je *Bůh*. Jen on může být nazýván *Bůh*, protože jen on se jako *Bůh* projevil. Žádný jiný bůh vlastně Bohem není.

Čin. Boží lid zná Boha z činu, kterým Bůh vstoupil do jejich života. Tímto činem si Bůh vlastně svůj lid vytvořil a poznamenal. V hebrejštině je popsán gramatickým tvarem, který do

češtiny překládáme: vyvedl jsem tě, doslova: způsobuji tvé vycházení. To znamená, že učinil něco, aby Izrael mohl z *Egypta* vyjít.

Hebrejšтина ovšem u sloves nemá tvary, které by označovaly čas. Hebrejské sloveso nerozlišuje čas samostatným gramatickým tvarem, jak to známe z naší řeči. To působí při překladu nemalé potíže. Někdy může překladatel čas určit z postavení slovesa, z typu sdělení. Jelikož vyjití Izraele z *Egypta* proběhlo v daleké minulosti, použijí zde překladatelé logicky minulý čas. Tím ovšem ze sdělení učiní jednorázovou a pro nás čtenáře velmi vzdálenou událost informativního rázu, kterou lze zaznamenávat, ale která se nás v podstatě nijak nedotýká. Ale informace o minulém vyvedení Izraele z *Egypta* není celé sdělení, které v prvním přikázání Hospodin říká. Abychom si to ovšem vůbec dokázali představit, musíme si nejprve říci, co znamená jméno místa, odkud byl Izrael Bohem vyveden. A pak si přeložíme první přikázání ještě časem přítomným a budoucím.

Egypt. To vůbec není zbytečné slovíčkaření. Izraelci žili v Egyptě. A Hospodin to v Knize smlouvy dvakrát připomíná (2 Moj 22,20; 23,9). My dnes víme, kde se Egypt rozkládal a kde dosud je, a tak by nám mohlo připadat zbyteč-

né se v tom ještě štourat. Ale Izraelci v Egyptě trpěli a celý systém byl nastaven tak, aby je to v Egyptě usmrtilo. O tom se píše ve Druhé knize Mojžíšově. V Egyptě bylo jiné náboženství, než měl Izrael. A toto náboženství určovalo myšlení, chování, tedy celý život obyvatel. Proto Egyptané svou zem nazývali *chet ko Ptah*, což by v češtině mohlo znamenat: chrám Ptahova *ko* neboli Ptahovy podstaty. A Ptah byl bůh. Když později Egypt ovládli Řekové, původní název Egypta jen pořečtili a vzniklo označení *Aigyptos*. A z toho pak vzešlo české Egypt.

Pro Izraelce však Ptah bůh nebyl a oni Egypt za chrám nepovažovali. Vnitřně s ním zápasili a vymezovali se vůči němu. Proto si ho také jinak pojmenovali: *Micrajim*. Jako základ použili sloveso svírat, které přesně vyjadřovalo to, co se jim na tomto místě dělo. Pro Izraelce to byla země sevření, dokonce dvojího sevření, protože podstatné jméno *micrajim* je v hebrejštině dvojné číslo, tzv. duál. Oni byli v Egyptě jako v kleštích, sevření zepředu i zezadu, shora i zdola, duchovně i fyzicky. Prostě absolutně sevření. A tento stav popíší druhým obrazem: *země otroků*. Egypt je země, kde mohou existovat pouze otroci, kde člověk ztratil veškerou důstojnost a lidskost, proto-

že je degradován jen do role pracovního nástroje v rukou nějakého nadčlověka. Je to země otroků i v náboženském smyslu: otroků egyptských bohů a jejich zástupců na zemi.

Jenže výraz *micrajim* není jen vlastní, nýbrž předně obecné podstatné jméno a může popisovat jakékoli sevření, kdykoli a kdekoli. Jedno takové sevření prožívá Izrael dnes, obklopen nepřátelským muslimským živlem. Jiné prožíval nedávno v koncentračních táborech třetí říše anebo v Německu po nástupu Hitlera k moci. A předtím v Polsku, v Rusku a v Čechách. *Micrajim* bylo totiž také to, čeho se ve středověku i novověku dopouštěli na Židech křesťané a čemu dnes říkáme pogrom. A předtím Římané, Babylónci a Asyřané. Ale svírat nemusí jen společnost. Podobným sevřením může být i pro jednotlivého Hospodinova vyznavače třeba nemoc, chudoba, zoufalství, sucho nebo epidemie.

Čas – kdy? Člověku, který prožívá podobné sevření, může z prvního přikázání zaznít: *Já, Hospodin, tvůj Bůh, tě z tohoto sevření vytáhnu*. První přikázání se tak stává ujištěním, které přichází od Boha – když víme, jaký význam použité slovo má, a když celé sdělení čteme jako výpověď o budoucnosti.